

Тази неделя в [електронната библиотека](#) на [desebg.com](#) представям книгата на **Иван Еленков** „Культурният фронт“.

Тя е от поредицата „Минало несвършено“ на създадения през 2005 г. от големия български общественик и филантроп Дими Паница Институт за изследване на близкото минало.

Авторът Иван Еленков е професор по история на културата в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Книгата е най-детайлното изследване на структурата, отговаряща за културната сфера по време на комунистическия режим в България (1944-1989).

„Предмет на изследване в този труд са политическото управление, идеологическите основания и институционалните режими на организация на културата през времето на комунизма в България“, посочва в предговора авторът.

Книгата дава подробна представа за ръководството на културната сфера по време на управлението на БКП, идеологията и историята на културните институции. Първата глава на изследването е посветено на политиката по отношение на културата в периода 1944-1947 г. Тук са разгледани функциите на новообразуваното Министерство на пропагандата и неговите структури. Поради компрометиращото внушение на термина пропаганда името на ведомството е променено през 1945 г. на Министерство на информацията и изкуствата.

В отделна глава авторът разглежда и проблема с „приобщаването на творците” към партийната политика в отечественофронтонската власт. Тук са цитирани множество партийно документи от втората половина на 40-те години, разкриващи отношението на партията към творците. „Нашата партия спечели много съществени успехи сред интелегенцията в страната, в ръководството на целия културен фронт” – думи на Вълко Червенков от 1947 г., които илюстрират подчиняването на културата на комунистическата идеология. Илюстрираната е и практиката, на висшето партийно ръководство, утвърдено по това време, да копира политиката на Кремъл в културата. Както и в СССР, така и в НРБ компартията следи изкъсо творците и налага своите идеологически клишета. В ЦК е създадена специална комисия, която отговаря за това, оглавявана от Вълко Червенков.

В изследването е отделено място и на следващата основа структура, която БКП създава – Комитета за наука, изкуство и култура (1948-1954). Неговото ръководство посещава Съветският съюз по решение на ЦК на БКП и Министерския съвет със задачата да проучи устройството и работата на съответните културни учреждения и да почерпи съветския опит в тази област от първа ръка, както и става с доклада, представен след завръщане на служебната делегация.

В книгата е отделено значително място на структурата и дейността на Комитета за изкуство и култура през 70-те години на XX век. В институционално отношение той наследява създаденото през 1954 г. Министерство на културата. Сред новите партийно-държавни инициативи на комитета е да организира конгреси на културата, месеци на „българската социалистическа култура” и други пропагандни инициативи.

В отделна глава са разгледани някои културни проекти като „всенародната програма за естетическо възпитание”, лансирани през 70-те години, когато в Комитета за изкуство и култура е назначена като зам.-председател дъщерята на Тодор Живков Людмила Живкова. Разгледани са и други програми, свързани с Живкова като програмата „Николай Ръорих” и „Леонардо да Винчи”. Представени са и промените в културата през 80-те години след смъртта на Людмила Живкова.

Прави впечатление, че в цялото изследване е отделено значително повече място при представянето на структурите на държавните институции, отговарящи за културната сфера за сметка на партийната стратегия за превземане на „културния фронт” от БКП и използване му за пропаганда на комунистическата идеология.

Авторът изобщо не е работил с достъпните до 2008 г., когато книгата е публикувана, архиви на бившата Държавна сигурност, които разкриват невидимата в партийните документи, политика на компартията за осъществяване на своите цели в културата чрез репресии на творците, които не се подчиняват на партийните догми или имат смелостта и достойнството да критикуват политиката на режима в областта на културата.

Архивите на ДС също така разкриват и ролята на репресивния апарат на БКП като цензор в културата, в десетилетията, когато официалната институция за цензуриране отдавна е премахната. В тях се съдържа и множество критични оценки за партийната политика на представители на различни творчески среди – от писатели и поети, до музиканти, художници и артисти – изказани неофициално, както и настроенията в тези среди по време на режима. А без съмнение те дават една много по-пълна и вярна картина за обществените реакции спрямо културната политика на БКП.

Вероятно тази непълнота в „Културният фронт“ може да се обясни с това, че авторът не си е поставил такава цел в своето изследване, в което акцентът е поставен върху основните структури на партийно-държавните институции в културната сфера. Моето лично мнение обаче е, че би било непълно всяко едно изследване за периода на комунизма, независимо какви аспекти от него разглежда, в което не са използвани архивите на Държавна сигурност. Ако един историк, културолог или изследовател не познава и не използва тяхното съдържание рискува да подведе читателите.

Лишавайки се от богатството на архивите на репресивния апарат на комунистическия режим авторът на „Културният фронт“ на практика не е показал истинския „фронт“ и най-главното – противопоставянето на културната политика на БКП от различни по своите убеждения творци, включително и членове на партията.

Иван Еленков, „Културният фронт“ – българската култура през епохата на комунизма – политическо управление, идеологически основания, институционални режими, Институт за изследване на близкото минало, издателство „Сиела“, 2008 г., 542 страници.